

Asiantuntijalausunto

7.4.2025

HE 13/2025 vp

Eduskunta
Hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Keski-Pohjanmaan liiton lausunto koskien Hallituksen esitystä eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien Hallituksen esitystä eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 13/2025).

Tiivistelmä päähuomioista

Yleisesti arvioiden Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että valtion aluehallintoa uudistetaan. Uudistuksen myötä tarjoutuu mahdollisuus tehostaa valtion aluehallinnon toimintaa. Siten uudistuksen perusteet ja tavoitteet ovat kannatettavia.

Aluehallinnon uudistus on merkittävä ja erittäin laaja kokonaisuus, jolla on vaikutuksia kuntien ja maakuntien liittojen toimintaan, vaikka sitä uudistuksessa ei tavoitella. Uudistuksessa valtion virastojen toimialueet kasvavat nykyisestä ja vaarana on kansalaisten ja kuntien palvelujen saatavuuden heikentyminen. Onkin tärkeää, että kansalaiset ja viranomaispalveluita tarvitsevat tahot kokevat, että valtion aluehallintopalvelut ovat saavutettavia ja läheisyysperiaatteen mukaisesti järjestettyjä. Kyse on myös Suomen perustuslain (731/1999) 121 §:n kunnallisen itsehallinnon periaatteen noudattamisesta, jossa kunnan hallinto perustuu kunnan asukkaiden itsehallintoon. Esimerkiksi kaavoitus on osa tätä itsehallinnon periaatetta.

Myös kielelliset oikeudet tulee turvata, jotta asiointi onnistuu molemmilla kansalliskielillä.

Uusien virastojen perustaminen

Valtion aluehallintouudistus heijastuu myös maakuntien liittojen toimintaan ja rooliin aluekehittämisen ja elinvoimaisuuden edistämisessä. Maakuntien liittojen rooli aluekehitystyön alueellisena vastuutahona tulee säilyttää uudistuksessa vahvana ja asema aluekehityksen keskeisinä toimijoina turvata.

Uudistuksessa perustetaan lupa- ja valvontavirasto sekä elinvoimakeskukset, jotka ottavat hoitaakseen aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten tehtäviä. Tämä vaikuttaa maakuntien liittojen yhteistyöhön näiden virastojen kanssa, erityisesti aluekehitystyössä ja elinvoimaisuuden edistämisessä. Toimintojen uudelleen organisoinnissa onnistuneella yhteistyöllä on erittäin merkittävä rooli, jotta uudistuksen tavoitteet saavutetaan.

Uudistuksen toimeenpanovaiheessa on tärkeää, että kunnat ja maakuntien liitot otetaan aidosti mukaan uusien virastojen perustamiseen siten, että eri toimijoiden välinen yhteistyö ja eri muodot muodostuvat alueiden elinvoimaisuutta ja kehittämistä tukeviksi alusta alkaen.

Hallituksen esityksessä elinvoimakeskuksista sekä työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksista koskevassa 7 §:ssä säädetään elinvoimakeskusten strategisesta suunnittelusta ja tulosoajauksesta. Kyseisessä kohdassa mainitaan, että työ- ja elinkeinoministeriö laatii elinvoimakeskusten tulossopimukset yhdessä 6 §:n 2 momentissa mainittujen ministeriöiden ja siinä tarkoitettujen keskushallinnon virastojen sekä yhteistyössä elinvoimakeskusten, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen ja maakuntien liittojen kanssa. Samassa pykälässä strategia-asiakirjan laadintaa koskevassa osiossa todetaan yhteistyön maakuntien liittojen kanssa rajoittuvan vain tarvittavin osin. On tärkeää, että maakuntien liitot otettaisiin strategisena kumppanina mukaan täysivaltaisesti myös strategiseen suunnitteluun. Samalla on hyvä muistaa, että alueellisten kehittämistarpeiden pohjalta kullekin maakunnalle laaditut maakuntaohjelmat tulee nähdä myös valtion aluehallintoviranomaisten ja erityisesti elinvoimakeskusten toimintoja ohjaavina strategisina asiakirjoina. Maakuntaliittojen valmistelemien maakuntaohjelmien ohjausvaikutus alueen kehitykseen tulisi kirjoittaa lainsäädäntöön tarkemmin.

Lakiesityksen perusteluteksteissä tuodaan esille, että elinvoimakeskusten toiminnan tarkoitus on tukea alueiden omiin vahvuuksiin ja erityispiirteisiin perustuvaa alueiden kehittämistä yhteistyössä maakunnan liittojen kanssa. Kirjaus on merkittävä kuntien elinvoimaisuuden edistämisen ja maakuntien alueellisen kehittämisen kannalta, jotta kunkin alueen vahvuudet ja kehittämistarpeet kyetään riittävästi ottamaan huomioon elinvoiman kehittämisessä.

Vaikutukset kuntiin ja maakuntiin

Aluekehittäminen on valtion, kuntien ja muiden toimijoiden vuorovaikutukseen perustuvaa monitasoista ja poikkihallinnollista toimintaa, joka edellyttää tiivistä alueellista yhteistyötä sekä alueen omaa demokraattista tahdonmuodostusta strategisten valintojen osalta. Valtakunnallinen vastuu on valtiolla ja sitä yhteensovittaa työ- ja elinkeinoministeriö. Alueiden kehittämiseen liittyvistä kuntien tehtävistä vastaa alueellisella tasolla maakunnan liitto aluekehittämismuunnosena.

Voimassa olevan alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) 17 §:n mukaan maakunnan liitto vastaa aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta. Tätä periaatetta ei tule uudistuksessa muuttaa. Maakunnan liitolla tulee jatkossakin olla vastuu aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta, jota ohjataan kunkin maakunnan osalta maakuntaohjelmalla.

Hallituksen valtion aluehallintouudistuksesta antaman esityksen myötä myös maakuntien liitot saavat mahdollisuuden kehittää entistä tiiviimpää yhteistyötä uusien virastojen kanssa, mikä voi johtaa tehokkaampiin ja kohdennetumpiin toimenpiteisiin alueellisen elinvoimaisuuden ja talouden kehittämiseksi. Tämä yhteistyö voi myös parantaa maakuntien liittojen kykyä vastata alueellisiin tarpeisiin ja haasteisiin joustavammin ja tarkoituksenmukaisemmin. Lisäksi uudistus parantaa maakuntien liittojen mahdollisuuksia vaikuttaa

valtakunnalliseen päätöksentekoon alueellisten tarpeiden huomioon ottamiseksi. Uudistuksen myötä maakuntien liittojen rooli aluekehityksen ja elinvoimaisuuden edistämässä selkeytyy ja osin vahvistuu, mikä tukee niiden asemaa keskeisinä toimijoina paikallisessa ja alueellisessa kehitystyössä.

Keskeinen periaate ja hallituksen esityksen lähtökohta on se, että uudistuksella ei muuteta kuntien ja valtion työnjakoa. Tästä lähtökohdasta on ensiarvoisen tärkeää pitää kiinni uudistuksen edetessä. Uudistuksen vaikutuksia kuntien ja valtion eri tehtävien rajapintoihin ei hallituksen esityksessä ole avattu tarpeeksi kattavasti. Varsinkin kaavoituksen valmistelun ja hyväksynnän viranomaisyhteistyön sujuminen jatkossa on oltava tarkasti auki kirjoitettu lainsäädännössä.

Yhteenveto

Hallituksen esitys (HE13/2025) valtion aluehallintouudistuksesta tuo merkittäviä mahdollisuuksia ja haasteita sekä valtion aluehallintoviranomaisten että maakuntien liittojen toimintaan. Uudistus vaikuttaa suoraan myös kuntien toimintaan esimerkiksi ympäristöasioiden hoidossa.

Hallituksen esitys ja sen myötä uudistuva lainsäädäntö turvaa valtion alueellisen näkyvyyden ja palvelurakenteet riittävästi alueilla, mutta asettaa samalla vaatimuksia vahvistaa keskushallinnon sekä alue- ja paikallishallinnon välistä yhteistyötä uusien organisaatioiden muodostumisen seurauksena. Elinvoimakeskusten ja maakuntien liittojen tehtävät tulee olla selkeästi lainsäädännössä määritettyjä ja esimerkiksi luvitusprosessia koskevat resurssit riittävästi turvatut. Uudistus voi parhaimmillaan parantaa valtion aluetoimijoiden ja kuntien yhteistyötä uusien virastojen kanssa sekä selkeyttää maakuntien liittojen asemaa aluekehityksen ja elinvoimaisuuden edistämässä.

Maakuntajohtaja
Jyrki Kaiponen

Hallintojohtaja
Anssi Lahnalampi

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 3 pages before this page
Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende